

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

- 2.1 ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
- 2.2 วัฒนธรรมทางการเมือง
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ (Patronage System)
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation)
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

เทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลบ้านกลาง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2515 ต่อมาได้ยกฐานะตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาลเมื่อ พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอน 9 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 มีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542

ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทิศใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวอำเภอสันป่าตองประมาณ 8 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 30 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 23.34 ตารางกิโลเมตร จะเห็นได้ว่าด้วยเนื้อที่กว้างและมีความหลากหลายของประชาชน ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความหลากหลายทางอาชีพความแตกต่าง ของรายได้ประชาชน อาศัยในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน การอยู่ร่วมกันระหว่างผู้มีรายได้มากและผู้มีรายได้น้อยอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการครอบงำทางความคิดเกิดขึ้น

โดยมองจากรายได้ประชาชนจะสัมพันธ์ หรือส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่นอย่างไร จากการเลือกตั้งที่ผ่านมากลุ่มผู้สมัครมีความหลากหลาย อาชีพรวมกลุ่มทางการเมือง ทั้งนี้ความสัมพันธ์ของกลุ่มการเมือง และกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพหรือไม่ รายได้ของประชาชนจะเป็นตัวชี้้นำตัวแทนของกลุ่มที่มีรายได้ใกล้เคียงกัน หรือไม่ จากการเลือกตั้งทุกครั้งจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้มีรายได้น้อยเป็นกลุ่มผู้มาใช้สิทธิมากกว่าประชาชนกลุ่มอื่น แต่การเลือกตั้งท้องถิ่นเป็นการเลือกเป็นกลุ่มเทศบาลตำบลเลือกได้ 12 คน จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาถึง

ผู้มาใช้สิทธิจะเลือกตัวแทนที่มีรายชื่ออยู่ในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มผู้สมัครแต่ละกลุ่มหรือไม่ หรือเลือกตัวแทนที่มีรายชื่อสูงกว่าเพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือกลุ่มอาชีพเดียวกันที่มีรายได้น้อยกว่า

เขตปกครอง

เทศบาลตำบลบ้านกลาง เป็นเทศบาลที่มีพื้นที่ประมาณ 23.84 ตารางกิโลเมตร มีถนนหลักผ่านคือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 108 เชียงใหม่ ฮอด จุดเริ่มต้นที่กิโลเมตรที่ 25 +200 ตะวันออกถึงกิโลเมตรที่ 33-34 จำนวนประชาชน 10,660 คน พื้นที่ 4 ตำบล ดังนี้

ตารางที่ 2.1 ตำบลบ้านกลาง 7 หมู่บ้าน

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชาชนชาย	จำนวนประชาชนหญิง	รวม
1	บ้านปวงสนุก	99	128	227
2	บ้านหนองแท่น	472	498	970
3	บ้านทุ่งเสียว	976	1100	2076
4	บ้านต้นกอก	287	315	602
5	บ้านพระเจ้าทองทิพย์	307	323	630
6	บ้านป่าสัก	183	212	395
7	บ้านท้องฝาย	477	505	982
รวมทั้งสิ้น				5,882

ตารางที่ 2.2 ตำบลมะขามหลวง 2 หมู่บ้าน

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชาชนชาย	จำนวนประชาชนหญิง	รวม
1	บ้านทุ่งฟ้าบด	251	257	508
2	บ้านแท่นทอง-ขวงมื่น	338	352	690
รวมทั้งสิ้น				1,198

ตารางที่ 2.3 ตำบลมะขุนหวาน 2 หมู่บ้าน

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชาชนชาย	จำนวนประชาชนหญิง	รวม
1	บ้านพระบาทยังหวัด	185	179	364
2	บ้านม่วงพื้ง	654	714	1,368
รวมทั้งสิ้น				1,732

ตารางที่ 2.4 ตำบลท่าวังพร้าว 3 หมู่บ้าน

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชาชนชาย	จำนวนประชาชนหญิง	รวม
1	บ้านต้นแทนหลวง	360	411	771
2	บ้านทุ่งเป้ง	142	460	302
3	บ้านทุ่งหลุก	288	343	631
รวมทั้งสิ้น				1,704

สภาพสังคม

ประชาชนทั้งสิ้น 10,660 คน แยกเป็นชาย 5,122 คน เป็นหญิง 5,538 คน จำนวน 3,912 ครัวเรือนประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่มีอาชีพเกษตรกรรมทำนาทำสวนลำไยมีความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติมีพื้นที่ต้องติดต่อหรือใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันรวมไปถึงทรัพยากรน้ำ คลองส่งน้ำ ลำเหมืองฝายกันน้ำ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมกันระหว่างหมู่บ้าน งานปอยหลวง ก๋วยสลาก ตลอดจนงานบุญทางศาสนาต่าง ๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในสังคมท้องถิ่นชนบท

กลุ่มคนซึ่งเข้ามาอยู่ร่วมกันในชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนซึ่งมีอาชีพธุรกิจค้าขายเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในชุมชนชนบท ซึ่งเป็นไปตามกระแสของความเจริญทางวัตถุ ประกอบกับเทศบาลบ้านกลางเป็นชุมชนใหญ่ประชาชนมีรายได้ดีมีอาชีพที่มั่นคงจึงเป็นที่สนใจของผู้ที่เข้ามาค้าขาย กลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนของเทศบาลบ้านกลางบางกลุ่มบางธุรกิจก็ปรับตัวเข้ากับคนในท้องถิ่น แต่บางกลุ่มก็ไม่ร่วมกิจกรรม จึงทำให้เทศบาลตำบลบ้านกลางเป็นชุมชนที่มีความผสมกันระหว่างชุมชนเดิมกับวัฒนธรรมใหม่

สถานะทางการคลัง เทศบาลตำบลบ้านกลาง

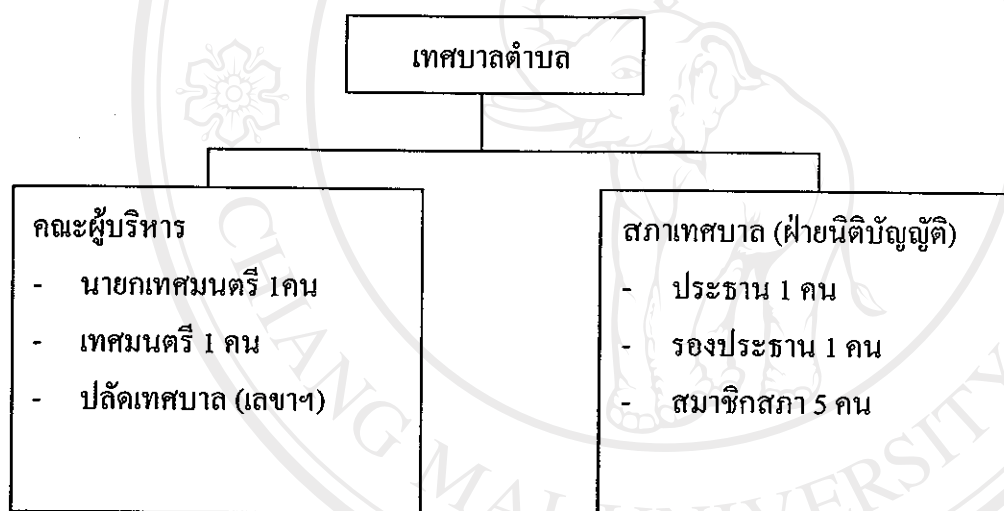
ตารางที่ 2.5 สถานะการคลัง เทศบาลตำบลบ้านกลาง

พ.ศ.	รายรับ	รายจ่าย
2544	15,169,444.40	9,915,515
2545	31,817,396.44	12,447,406
2546	24,954,243.66	20,434,299
2547	32,243,432	31,226,937

การเมืองการบริหาร

เทศบาลตำบลบ้านกลางแต่เดิมเป็นเทศบาลที่มีรูปแบบการปกครองจากหมู่บ้านชุมชนที่มีรูปแบบการบริหาร ในส่วนของการปกครองจากส่วนกลางโดยมีผู้ใหญ่บ้านและกำนันเป็นผู้บริหาร ต่อมาเมื่อมีความเจริญมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างหมู่บ้านด้วยกัน จึงได้ตั้งเป็นสุขาภิบาลเพื่อดูแลบริหารในส่วนของการพัฒนา และให้ผู้ใหญ่บ้านกำนัน ดูแลในส่วนของการสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านชุมชน โดยมีอำเภอเป็นผู้ให้คำปรึกษา แต่ต่อมาเมื่อสุขาภิบาลมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ประชาชนมีรายได้มากขึ้น มีการจัดเก็บภาษีในพื้นที่ได้มากขึ้น จึงได้รับการยกฐานะให้เป็นเทศบาล ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารดังนี้

โครงสร้างการบริหารเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ตามพระราชบัญญัติเทศบาล (เล่มที่ 116 ตอน 9) พ.ศ. 2542 ดังนี้

การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2544

จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง	8,322 คน
มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	5,808 คน
จำนวนบัตรเสีย	378 บัตร
คิดเป็นร้อยละ	6.50
ผู้มาแสดงขอใช้สิทธิแต่ไม่ลง	1 คน
คิดเป็นร้อยละ	0.0147

ภาพที่ 2.1 โครงสร้างการบริหารเทศบาลตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

สภาพเศรษฐกิจ

รายได้ของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพหลัก 3 อาชีพ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และกิจการพาณิชย์ ดังนี้

1) เกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักของประชาชนที่บางหมู่บ้านสามารถทำนาได้ 2 ครั้ง หรือ ทำนา 1 ครั้งและปลูกพืชไร่ ได้แก่ ถั่วเหลือง ข้าวโพด พืชผักต่างๆ นอกจากนี้ผลผลิตลำไยเป็นรายได้หลักของประชาชนซึ่งสามารถแปรรูปสินค้าเกษตร และจำหน่ายผลผลิตโดยตรง อีกทั้งสามารถเกิดธุรกิจต่อเนื่องจากพืชการเกษตร ได้แก่ การปักชำ ทาบกิ่ง การตอนกิ่ง อีกด้วย

2) อุตสาหกรรม ได้แก่ การแปรรูปพืชผลทางการเกษตร เช่น การลำไยอบแห้ง ลำไยกระป๋อง นอกจากนี้บางหมู่บ้านมีอุตสาหกรรมตัดเย็บเสื้อผ้า ย้อมผ้า เป็นต้น

3) กิจการพาณิชย์ มีสถานประกอบการพาณิชย์ทั้งหมด 162 แห่ง ประกอบด้วยกิจการพาณิชย์ในเขตเทศบาล 162 แห่ง ประกอบไปด้วย ห้างหุ้นส่วนจำกัด 7 แห่ง ร้านเสริมสวย 14 แห่ง ธนาคาร(ไทยพาณิชย์) 1 แห่ง สถานีบริการน้ำมัน 7 แห่ง บริษัท 5 แห่ง ตลาดเอกชน 3 แห่ง โรงสี 3 แห่ง โรงน้ำแข็ง 1 แห่ง อีกทั้งมีกิจการบริการในเขตเทศบาล ได้แก่ โรงแรม 5 แห่งคลินิก 2 แห่ง ประกันชีวิต 1 แห่ง ร้านอาหาร 31 แห่ง และบริษัทไฟแนนซ์ 2 แห่ง

2.2 วัฒนธรรมทางการเมือง

เนื่องจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการใช้ดุลพินิจของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคน ซึ่งมีแนวคิดและเหตุผลในการตัดสินใจที่จะลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนเพื่อให้บุคคลที่ตนเลือกเป็นตัวแทนทางการเมืองในการบริหารบ้านเมืองและกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ การใช้เหตุผลและแนวคิดต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานของผู้มีสิทธิเลือกตั้งแต่ละคนไป ซึ่งหมายถึงขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมทางการเมืองนั่นเอง

Almond & Verba (อ้างในวรรณกรรม กาญจนสุวรรณ, 151-152) จำแนกวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 3 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ (Parochial Political Culture) เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และความผูกพันที่มีถึงต่อระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป จึงไม่มีความคิดที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งไม่ได้ตั้งความหวังหรือตั้งข้อเรียกร้องจากระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบนี้มักปรากฏในสังคมจารีตประเพณีแบบดั้งเดิมหรือชนเผ่าที่มีการปกครองอย่างง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อน

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) เป็นวัฒนธรรมที่สมาชิกของสังคมมีความรู้ ความเข้าใจในระบบการเมืองโดยทั่ว ๆ ไปในลักษณะยอมรับอำนาจรัฐ เคารพเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ไม่เรียกร้องไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะถือว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจหรือบารมี ประชาชนเป็นผู้อยู่ได้บังคับบัญชา มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง หรือนโยบายเท่านั้น

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Participant Political Culture) คือวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมที่ประชาชนมีความเข้าใจ มีความผูกพันต่อระบบการเมือง จะเรียกร้องหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ระบบการเมืองตอบสนองข้อเรียกร้อง ซึ่งประชาชนจะมีความรู้สึกว่าเขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้

Almon & Verba กล่าวว่า รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองข้างต้นนี้เป็นแบบบริสุทธิ์ และเป็นเพียงความคิด มิได้หมายความว่าในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบใดรูปแบบเดียว กล่าวคือ จะมีลักษณะผสมกันระหว่างบุคลิกภาพวัฒนธรรมทางการเมืองระหว่างรูปแบบ 3 รูปแบบ โดยแบ่งออกได้ 3 รูปแบบ ดังนี้ คือ (อ้างใน กณิศกร วัฒนาจิต, 2543)

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบผสมแบบไพร่ฟ้า (Parochial-Subject Political Culture) เป็นรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับอำนาจของเผ่า หมู่บ้าน หรือเจ้าของแผ่นดินแต่ประชาชนได้พัฒนาความจงรักภักดีไปสู่ระบบการเมือง ที่มีขอบเขตอำนาจกว้างขวางกว่าเผ่า หมู่บ้านและเจ้าของที่ดิน โดยยอมรับอำนาจของรัฐบาลกลาง แทนที่จะยอมรับอำนาจของหัวหน้าหมู่บ้าน หัวหน้าเผ่าของตน แต่ประชาชนก็ยังไม่สนใจเรียกร้องสิทธิทางการเมือง หรือในการที่ได้รับสิทธิทางการเมืองแล้วก็ตาม ก็ยังไม่สนใจใฝ่คิดดับสิทธินั้น รวมถึงไม่คิดว่าตนมีบทบาทหรืออิทธิพลอะไรต่อระบบการเมือง กล่าวโดยสรุป ประชาชนยังความเป็นอยู่ตามรูปแบบดั้งเดิม แต่ไม่ยอมรับอำนาจเด็ดขาดของหัวหน้าเผ่าอย่างเคร่งครัด หากแต่เชื่อฟังกฎเกณฑ์กฎหมายของรัฐบาลกลาง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมแบบเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง (Subject-Participant Political Culture) เป็นรูปแบบการเมืองที่ประชาชนบางส่วนเริ่มมีความสนใจปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง โดยมีการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งที่ไม่มี ความปรารถนาที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองสองแบบที่ผสมกันแบบนี้ อาจมีส่วนทำให้ระบบการเมืองไม่มั่นคง ถ้าประชาชนส่วนหนึ่ง (อาจเป็นส่วนใหญ่) ยังคงมีแนวโน้มเอียงทางอำนาจนิยมอยู่ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีอยู่ในกลุ่มชนส่วนน้อย และถูกทำลายจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ

ไพร่ฟ้าอยู่เสมอ อาจทำให้ระบบการเมืองที่มีรูปแบบประชาธิปไตยไร้เสถียรภาพในระยะแรก ๆ ของการนำรูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ แต่ถ้าวัฒนธรรมทางการเมืองผสมสองแบบนี้ ดำเนินไปได้ในเวลาอันสมควร โดยที่ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยในรูปแบบมีความต่อเนื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจมีอิทธิพลทำให้ผู้มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าหรือกลุ่มที่มีความโน้มเอียงทางการเมืองแบบอำนาจนิยมเปลี่ยนท่าทีและทัศนคติได้

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำเคบผสมกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Parochial-Participant Political Culture) วัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบนี้ปรากฏอยู่ในประเทศเกิดใหม่ และกำลังเป็นปัญหาในการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง ประชาชนในประเทศเหล่านี้ส่วนมากจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบค้ำเคบเป็นส่วนใหญ่ แต่ละเชื้อชาติเผ่าชนยังคงความจงรักภักดีต่อพวกตนอย่างเหนียวแน่นและมีทัศนคติต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเท่าเทียมมีความสำคัญทางการเมืองสูง อันยังผลให้เกิดปัญหาต่อระบบการเมืองการปกครอง โดยกลุ่มชนอาจมีแนวคิดเอนเอียงไปทางการเมืองการปกครองแบบอำนาจนิยม ขณะที่ชนอีกกลุ่มปรารถนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในลักษณะที่ขี้อ่อนแอ โครงสร้างทางการเมืองการปกครองจะยังไม่ขึ้นกับรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ (Patronage System)

James Scott (อ้างใน ไพลีน เชื่อนทา, 2539 :21) ได้ให้คำจำกัดความ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์คือ ความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะบทบาทต่างกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง 2 คน ซึ่งเป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย และสิ่งตอบแทนอยู่ คู่ครองให้ผลประโยชน์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง แก่ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่า(ผู้ถูกอุปถัมภ์) ซึ่งต้องแทนด้วยการให้ความจงรักภักดีแบบช่วยเหลือตอบแทน รวมทั้งการอุทิศตนรับใช้แก่ผู้อุปถัมภ์

ใน Exchange and power in social life ของ Peter Blau (อ้างใน สุกิจ เจริญรัตนกุล, 2530: 52-54) อธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์นั้นเป็นลักษณะของความร่วมมือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความร่วมมือเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ในสังคมนั้น สามารถอธิบายได้ว่าเป็นพฤติกรรมของความสัมพันธ์ที่มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ เมื่อใดก็ตามที่คนๆ หนึ่งหยิบยื่นความช่วยเหลือแก่บุคคลอื่น เมื่อนั้นเขาจะมีข้อผูกมัดหรือสร้างข้อผูกมัดกับตามที่คนๆ หนึ่งหยิบยื่นความช่วยเหลือหรือสร้างข้อผูกมัดกับบุคคลที่เขาได้ให้ความช่วยเหลือไปว่าควรจะตอบแทนความช่วยเหลือของเขาอย่างไรบ้าง การตอบแทนแลกเปลี่ยนแบบหมุนไปไถ่มา ความช่วยเหลือที่ได้รับในที่นี้ไม่จำเป็น

จะต้องเป็นการตอบแทนในสิ่งเดียวกันหรือเป็นเงินตราเสมอไป บางครั้งการแสดงความรู้สึกว่าคุณเป็นหนี้บุญคุณก็อาจใช้เป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับความช่วยเหลือที่เขาต้องการจากผู้อื่นได้

Blau กล่าวว่าฝ่ายให้ความช่วยเหลือมักจะไม่วินิจฉัยยินดีรับความสำนึกในบุญคุณเป็นข้อแลกเปลี่ยน เพราะผู้ที่ฝ่ายให้ความช่วยเหลือมักจะมีความรู้สึกว่า “ความสำนึกในบุญคุณ” ของผู้ที่รับความช่วยเหลือจากเขาไปนั้น เป็นสิ่งตอบแทนที่ไม่คุ้มกับค่าของเวลาและการลงทุนในสิ่งอื่น ๆ ที่เขาได้เสียไป ดังนั้นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือที่ตนได้ขอร้องไปนอกจาก “ความสำนึกในบุญคุณ” จึงจำเป็นต้องหาทางหรือวิธีการด้านอื่น ๆ ที่จะโน้มน้าวให้ผู้ตนหวังจะได้รับความช่วยเหลือยินยอมตกลงให้ความช่วยเหลือแก่ตน วิธีการที่ใช้มักจะใช้กันอยู่เสมอคือ การขอมอบปฏิบัติตนเป็นบริวาร ผู้รับใช้ ทำให้มองเห็นได้ว่าฝ่ายที่ยอมทำตนเป็นผู้รับใช้ จะสูญเสียความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเอง เพราะบริวารผู้รับใช้จะยินยอมให้ผู้มีพระคุณเข้ามามีบทบาทเหนือการตัดสินใจและวิถีชีวิตบางอย่างของตน เนื่องจากการรับเอาวัตถุหรือบริการโดยไม่สามารถตอบแทนคืนได้เต็มที่ จะสร้างหนี้ทางใจที่ผูกพันผู้นั้นเข้ากับผู้อุปถัมภ์เอง

การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเรื่องของอำนาจภายในองค์กร และความสัมพันธ์ในเรื่องอำนาจจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคกันภายในองค์กร ดังนั้นโครงสร้างของกลุ่มหรือองค์กรจึงเป็นในลักษณะคล้ายรูปปิรามิด (Pyramid Structure) ลักษณะความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันนี้มีประโยชน์ช่วยให้สามารถเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างความหมายของคำสองคำคือ อำนาจ และ อำนาจหน้าที่ ได้ดีขึ้น อำนาจตามความหมายของ Blau นั้น เป็นความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันของปัจเจกบุคคลในลักษณะที่คนๆ หนึ่งยอมให้ผู้อื่นเข้ามามีบทบาทกำหนดการตัดสินใจหรือวิถีชีวิตบางอย่างของตนได้ ส่วน อำนาจหน้าที่ เป็นอำนาจอันชอบธรรมซึ่งได้บัญญัติไว้ภายในองค์กร อำนาจหน้าที่ของผู้จัดการหรือหัวหน้าองค์กรที่มีต่อผู้ให้บริการมักจะก่อให้เกิดความผูกพันบางประการว่าผู้รับบริการควรจะตอบแทนอะไรเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนกับบริการที่เขาได้รับมา ความผูกพันดังกล่าวนี้ทำให้เกิดพฤติกรรมในการตอบแทนซึ่งผู้รับบริการมักจะยอมปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสั่งของผู้ให้บริการภายในองค์กร พฤติกรรมในการตอบแทน ดังกล่าวนี้ต่อไปจะมีสภาพกลายเป็นปทัสถานของกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มจะถูกเลื้อมสอนหล่อหลอมให้ยอมรับปฏิบัติตามปทัสถานนี้ซึ่งก็คือการยอมรับในอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาในองค์กรหรือกลุ่มนั่นเอง

Blau สรุปว่าสภาพชีวิตของสังคมได้ถูกกำหนดมาจากโครงสร้างอันซับซ้อน ขององค์กร ความสัมพันธ์ในลักษณะของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ได้ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง ความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างมนุษย์ในสังคมได้เจริญเติบโตกลายเป็น

โครงสร้างขององค์การซึ่งจะกำหนดความชอบธรรมในการใช้อำนาจของผู้บริหาร หรือที่เรียกกันว่า อำนาจหน้าที่ขององค์การนั่นเอง อำนาจหน้าที่ขององค์การนี้มีลักษณะเป็นปทัสถานของกลุ่ม จะทำหน้าที่รักษาสภาพชีวิตขององค์การให้คงอยู่ต่อไป ตราบเท่าที่องค์การยังคงประสบความสำเร็จในการอบรมหล่อหลอมให้สมาชิกขององค์การยอมรับปฏิบัติตามปทัสถานอันนี้

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการให้คำจำกัดความของระบบอุปถัมภ์ก็คือ เป็นการแสดงออกซึ่งผลประโยชน์แบบเจ้านาย ลูกน้อง หมายถึงโครงสร้างสังคม ผลประโยชน์ทั้งหลายถูกแสดงออกผ่านสายสัมพันธ์ส่วนบุคคลในแนวดิ่ง ระหว่างบุคคลผู้มีฐานะและอำนาจสูงกว่า กับบุคคลผู้มีฐานะและอำนาจต่ำกว่า หรือเรียกว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายและลูกน้อง ภายใต้ความสัมพันธ์นี้ผู้ที่เป็นเจ้านายหรือผู้อุปถัมภ์จะคอยทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ และปกป้องคุ้มครองลูกน้องหรือผู้ที่อยู่ในความอุปถัมภ์ ในขณะที่เดียวกันผู้ที่เป็นลูกน้องหรือผู้ที่อยู่ภายใต้ความอุปถัมภ์ก็จะยอมรับ นับถือ เคารพ และเชื่อฟังคำสั่งของเจ้านาย

Arensberg (อ้างในไพลิน เชื้อนทา, 2539) เห็นว่าระบบอุปถัมภ์ที่มีการพึ่งพานั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบตะวันตก ซึ่งเน้นการผลิตเชิงธุรกิจ ได้เสนอว่า ในสังคมเกษตรกรรมที่มีการผลิตแบบดั้งเดิม ชาวนาจะต้องพึ่งตัวเองในการทำมาหากิน กระบวนการผลิตในทุกขั้นตอน และต้องอาศัยแรงงานของตนเอง และเมื่อผลิตได้เขาจะเก็บไว้ใช้เอง ส่วนที่เหลือจะแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งที่จำเป็นและสิ่งที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ความสัมพันธ์ในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวพันกันอย่างมาก กับความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ และระบบครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจหน่วยเดียวกัน เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตเป็นแบบตะวันตก ความสัมพันธ์ต่าง ๆ เหล่านี้เปลี่ยนไป เศรษฐกิจพัฒนาขึ้น ผลผลิตมากขึ้น การผลิตของชาวนาไม่ได้เป็นไปเพื่อตัวเอง แต่เป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจที่ต้องเพิ่มขึ้นทั้งปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ลักษณะการเกื้อกูลในชุมชนจะค่อยๆ หดไป กลุ่มชาวนาที่มีการศึกษาคิดว่า ฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าจะได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามากกว่ากลุ่มชาวนาที่ยากจน และไร้การศึกษา เพราะการพัฒนาการผลิตแบบใหม่ ต้องใช้ความเข้าใจในเครื่องกลไกพอสมควร และผลิตให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด กลุ่มชาวนายากจนไม่มีโอกาสพัฒนาตนเองเพราะขาดปัจจัยการผลิต จึงต้องพึ่งพากลุ่มชาวนาที่ร่ำรวยทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกัน

เดิมกลุ่มของคนไทยมีความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เป็นส่วนตัว ของบุคคลในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ความไว้วางใจ และความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นที่ตั้ง มีลักษณะสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ อย่างในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มีลักษณะของความสัมพันธ์แบบศักดินาที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในสังคมไทย เป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์แบบนายกับไพร่ ทำให้สถานะภาพของสมาชิกภายในกลุ่มไม่มีความทัดเทียมกัน

โดยเฉพาะระหว่างผู้นำกับบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบพึ่งพาต่อกันเป็นทอดๆ ความสัมพันธ์จึงมีลักษณะไม่เสมอภาคกัน ความมีอาวุโส ความมีบารมีหรือการมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูงกว่า เป็นสิ่งส่งเสริมให้มีผู้อุปถัมภ์กลุ่มไปในลักษณะต่าง ๆ เช่น ผู้อุปถัมภ์ทางการเงิน

โดยทั่วไปการรวมกลุ่มของคนไทยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ส่วนตัวมากกว่าหลักการจัดตั้งที่อิงผลประโยชน์และหรืออุดมการณ์ร่วมกันความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยเฉพาะระหว่างสมาชิกกับกลุ่มผู้นำที่ขาดเสียไม่ได้ เป็นไปในเชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอยู่ แต่ผลประโยชน์จะมีบทบาทภายหลังจากที่กลุ่มได้เกิดขึ้นแล้ว ไทยมีวัฒนธรรมทางสังคมที่ยึดตัวบุคคล อิงบุคคลมากกว่าหลักการหรือผลประโยชน์ โครงสร้างของสังคมไทยถูกผูกเข้าด้วยกันด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว จากญาติพี่น้อง เพื่อน ผู้ร่วมงาน คนรู้จัก หรือบุคคลอื่นๆ ที่มีโอกาสมาพบปะกัน จนก่อให้เกิดความรู้สึกที่ใกล้ชิดและเกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน นำไปสู่การแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นเพื่อนหรือความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ย่อมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทั้งการช่วยเหลือที่อยู่บนหลักการหรือข้อตกลงหลักการก็ตาม เพราะคนไทยให้ความสำคัญต่อการเป็นเพื่อนมากกว่าหลักการ

ในระบบราชการ ระบบการเมืองหรือแม้แต่ในระดับองค์กรเล็ก ระดับเอกชนทั่วไปจะพบว่าการเล่นพรรคพวก เป็นสิ่งที่ยังไม่อาจแยกออกจากระบบต่าง ๆ ของสังคมไทยได้ตราบดีที่ลักษณะของความสัมพันธ์แบบส่วนตัวคงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยเช่นในปัจจุบัน บุคคลย่อมเล็งเห็นความสำคัญของการมีเพื่อนและใช้ประโยชน์จากความช่วยเหลือเกื้อกูลพึ่งพากันในหมู่เพื่อนฝูงและพวกพ้อง การที่บุคคลจะสามารถมีอำนาจมากขึ้น ก็จำเป็นต้องมีเพื่อนและพวกพ้องเป็นบริวารมากขึ้นตามไปด้วย ขณะเดียวกันการใช้อำนาจที่ตนมีอยู่คอยดูแลให้ความช่วยเหลือต่อเพื่อนและพวกพ้องเป็นการตอบแทนซึ่งกันและกัน

ในบทความของฝรั่งมองไทย สมัยใหม่แต่ไม่พัฒนา ของเศรษฐพร คูศิริพิทักษ์ (อ้างในไพลิน เชื้อนทา 2539 :26) สรุปได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมแบบ เจ้าพระเดช นายพระคุณ หมายความว่า ระบบการเมืองไทยในสังคมมีลักษณะที่ผู้ปกครองเป็นเจ้าพระเดชพระคุณของไพร่ฟ้าประชาชนทั้งหลาย และจะแต่งตั้งคณะผู้บริหารซึ่งมีความชำนาญเฉพาะด้านให้ดำเนินกิจกรรมของรัฐ ทั้งนี้โดยคณะผู้บริหารเหล่านี้จะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมโดยตรงจากเจ้าพระเดชนายพระคุณ และมีอิทธิพลครอบงำสถาบันต่างๆ ของสังคมด้วย ทำให้ไม่มีการพัฒนา อย่างดีก็เพียงแต่ได้รับการทำให้เป็นสมัยใหม่หรือทันสมัยมากขึ้น ไม่มีศักยภาพหรือประสิทธิภาพเต็มที่เท่าที่ควรจะเป็นเพราะถูกจำกัดโดยโครงสร้างพื้นฐานของสังคมหรือขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ ลักษณะการปกครองแบบเจ้าพระเดชนายพระคุณที่สำคัญคือ นายหรือผู้บังคับบัญชาถือว่าลูกน้องหรือ

ผู้ได้บังคับบัญชาเป็นบริวารส่วนตัว ตนเองเป็นเสมือนบิดา คัดสินใจรวมอำนาจแบบมากกว่ากระจายอำนาจ และไม่มีอิสระในการดำเนินงานระดับต่ำลงมา นอกจากนี้มีลักษณะเป็นการเมืองระบบ ราชการคือ ราชการเป็นผู้นำทางการเมือง กำหนดและแสดงบทบาทการเมืองโดยปราศจากการตรวจสอบจากกลุ่ม หรือสถาบันนอกกระบวนการราชการ การคัดค้านใด ๆ ต่อรัฐบาลมักจะถือว่าเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคง และมีโทษทางอาญาด้วย จึงทำให้การปกครองท้องถิ่นไทยมีลักษณะที่ส่วนภูมิภาคถูกรอบงำโดยส่วนกลาง เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจและเศรษฐกิจของชาติในขณะที่เมืองเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือชนบท อันมีรากฐานมาจากการที่พระเจ้าแผ่นดินทรงมีอำนาจครอบครองที่ดินทั้งหมดในประเทศและมีอิทธิพลในอันที่จะยึดทรัพย์สินหรือสร้างข้อบังคับขึ้นมาได้ และผู้ปกครองที่ส่งไปให้ กินเมือง ก็เป็นผู้มีอำนาจเหนือดินแดนนั้นมีสิทธิในการจะเอาเปรียบประชาชนได้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) มีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยให้สิทธิประชาชนทุกคนควรมีอิสระในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายการบริหารและการปกครองประเทศ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ดังนี้คือ

Lester W. Milbrath (อ้างใน สุกิจ สุภกิจเจริญ , 2536) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้รวม 14 ระดับด้วยกันดังนี้

1. รับฟังหรือรับข่าวสารทางการเมือง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่ำสุดหรือน้อยที่สุดแต่มีคนที่เกี่ยวข้องมากที่สุด)
2. ไปออกเสียงลงคะแนน
3. ชักชวนให้ผู้อื่นสนับสนุนการบ้านการเมือง
4. ชักชวนให้ผู้อ่านใช้สิทธิออกเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง
5. ช่วยโฆษณาให้พรรคการเมือง หรือผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน
6. ติดต่อแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอหรือข้อเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองหรือนักการเมือง
7. สนับสนุนด้วยการบริจาคเงินให้พรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง
8. ติดตามการหาเสียงของนักการเมืองบางคนหรือหลายคน
9. ช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้งรณรงค์หาเสียง
10. การกระทำที่มีลักษณะเป็นการกระทำทางการเมือง
11. เป็นสมาชิกพรรคโดยทำงานให้พรรคการเมืองเป็นประจำเสมอ

12. ช่วยหาเงินเข้ากองทุนของพรรค
13. สมัครเข้าแข่งขันรับเลือกตั้ง เพื่อตำแหน่งทางการเมือง
14. เป็นเจ้าหน้าที่ของพรรคหรือได้รับเลือกตั้ง (เป็นการเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับที่มากที่สุด แต่มีผู้เกี่ยวข้องโดยตรงน้อยที่สุด)

Huntington and Nelson (อ้างในประจักษ์ ปัญญาแก้ว , 2539) ได้กำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 5 รูปแบบคือ

1. การออกเสียงเลือกตั้ง (Voting) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมได้และในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะได้ปฏิบัติอยู่เสมอ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้อิทธิพลหรือแสดงออกซึ่งเจตจำนงในการเลือกตัวแทนหรือเลือกนโยบาย วิธีการนี้จะสำคัญต่อเมื่อการเลือกตั้งเป็นเครื่องชี้ขาดว่าใครจะเป็นรัฐบาลหรือผู้กำหนดนโยบายแต่ละระดับ

2. การรณรงค์หาเสียง (Campaign Activity) กิจกรรมในเรื่องนี้ก็คล้ายๆ รูปแบบที่หนึ่งและอยู่ในกระบวนการหาเสียง แต่การที่ใครคนใดเข้าร่วมในการรณรงค์หาเสียงนั้นจะทำให้การกระทำของเขามีผลมากกว่าไปออกเสียงแต่อย่างเดียวเพราะจะมีผลกระทบต่อการแพ้ชนะ หรือผลต่อการเลือกตั้งทั้งหมด

3. การกระทำของแต่ละกลุ่ม (Group Activity) เป็นเอกเทศต่อปัญหาทางการเมือง ในกรณีนี้หมายถึงเอกชนได้เริ่มทำการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาใดๆ เฉพาะปัญหาของตัวเองหรือของครอบครัว หรือในบางทีก็เรื่องเกี่ยวกับปัญหาส่วนรวมของบ้านเมือง แต่ทว่าเป็นการติดต่อในเอกชนอย่างเช่น ราษฎร โดยส่วนตัวได้ติดต่อกับ สส. หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อแสดงความเห็นและเรียกร้องให้ สส. หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐพิจารณาปัญหาที่เขาเสนอ

4. การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่ม (Cooperative Activity) ที่แสดงออกต่อปัญหาทางการเมืองและสังคม แบบนี้ไม่อยู่ในกระบวนการเลือกตั้ง แต่กิจกรรมอย่างนี้จะพ้องของกลุ่ม หรือหมู่คณะที่เกี่ยวกับเรื่องปัญหาสังคม แต่ละการเมือง ในกรณีที่ราษฎรจะไม่กระทำใดๆ อย่างแบบที่สาม แต่จะกระทำเป็นหมู่คณะ เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกระทำของรัฐบาล

5. กิจกรรมที่ใช้ความรุนแรง และเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งการกระทำนี้อาจดำเนินการได้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเปลี่ยนรัฐบาลหรือเปลี่ยนผู้นำทางการเมือง นั่นคือการก่อความวุ่นวายหรือการก่อความไม่สงบนั่นเอง

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มการเมืองที่ส่งผลต่อการเลือกผู้บริการท้องถิ่น การเกิดกลุ่มการเมืองและการบริหารงานของกลุ่มการเมืองทำให้พบแง่มุมข้อคิดต่าง ๆ อาทิ เช่น

พงษ์สนธิ คุณณะลา (2535) ศึกษาสถานภาพและบทบาทของหัวคะแนนในการซื้อขายเสียงเลือกตั้งระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งกับผู้เลือกตั้งโดยใช้วิธีการสังเกตการณ์สัมภาษณ์หัวคะแนนผู้สมัครรับเลือกตั้ง และผู้เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง โดยใช้ความสนิทสนมส่วนตัว พบว่า

1. สถานภาพของหัวคะแนน เพศชายเป็นหัวคะแนนมากกว่าเพศหญิง ช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี จะเป็นหัวคะแนนมากที่สุดร้อยละ 31.58 รองลงมาคือช่วงอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.95 โดยส่วนใหญ่จะมีอาชีพค้าขายธุรกิจส่วนตัว การศึกษาจบชั้นประถมศึกษา

2. บทบาทของหัวคะแนน เกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวและต่อเนื่องกับผู้สมัครรับเลือกตั้งและผู้เลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นก่อน หรือหลังการเลือกตั้ง แบ่งเป็นหัวคะแนนระดับล่าง ระดับกลางและระดับสูงซึ่งจะแสดงบทบาทในการส่งผ่านการอุปถัมภ์จากผู้สมัครรับเลือกตั้งไปยังผู้เลือกตั้งในรูปแบบเงินทองและวัตถุ

สุกิจ ศุภกิจเจริญ(2535) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กรณีศึกษาเฉพาะการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535 พบว่าชาวอำเภอเมืองเชียงใหม่มีวัฒนธรรมทางการเมืองในระดับผู้ดำรงชีวิตแบบไพร่ฟ้า ในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองผู้ที่ติดตามข่าวสารทางการเมืองทั้งจากโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และสื่ออื่นๆ ร้อยละ 77 ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ส่วนปัจจัยที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกตั้งนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 พิจารณาทั้งพรรคที่สังกัดและตัวผู้สมัคร ร้อยละ 35.0 พิจารณาจากพรรคที่สังกัด ร้อยละ 14.3 พิจารณาจากตัวผู้สมัคร และร้อยละ 0.7 พิจารณาจากปัจจัยอื่น ๆ

ผู้วิจัยได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการเมืองการปกครองไทยไว้หลายประการเช่น การปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและจะต้องดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม ปราศจากการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง การใช้อิทธิพลหรือเล่ห์ กลโกงเพื่อให้ชนะการเลือกตั้ง

สุรเชษฐ์ เนียมทัง (2548) ศึกษาลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นเทศบาลนครเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2537 พบว่าการรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มการเมืองท้องถิ่นนั้น อาศัยรากฐานความสัมพันธ์ส่วนตัวตามระบบอุปถัมภ์มีพัฒนาการและการธำรงรักษากลุ่มโดยอาศัยปัจจัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทย องค์ประกอบของกลุ่มประกอบด้วย กลุ่มพลังมวลชนกลุ่มทางสังคม และกลุ่มท้องถิ่น โดยมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง โครงสร้างของกลุ่มมีลักษณะความสัมพันธ์แบบหลวมๆ ไม่มีการจัดองค์การอย่างเป็นทางการ

ไพลิน เชื้อนทา (2539) ได้ศึกษาเรื่องการเมืองท้องถิ่นถึงลักษณะและพัฒนาการของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นเทศบาลเมืองพะเยา ระหว่าง พ.ศ. 2514 – 2538 โดยมีสมมุติฐาน 3 ประการคือ

1. การกำหนดของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการในผลประโยชน์ส่วนตัวของสมาชิก มีผู้นำกลุ่มเป็นแกนนำ อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวตามระบบพรรคพวกและระบบอุปถัมภ์
2. บุคคลที่มาร่วมตัวกันจะมีผลประโยชน์สอดคล้องกัน โครงสร้างเป็นแบบหลวมๆ ไม่แน่นอน
3. พัฒนาการและการรวมกลุ่มนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยของความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ของสังคมไทยและการจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิก

ผลการศึกษาพบว่าการเกิดกลุ่ม เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดส่วนตัว มีผู้นำกลุ่มเป็นแกนนำ และมีความเชื่อมโยงกับพรรคการเมืองในระดับชาติ โครงสร้างการรวมตัวของกลุ่มเป็นแบบหลวมๆ มีลักษณะของการจัดกลุ่มแตกต่างกันออกไปทั้งแบบรวมศูนย์ รักษาอำนาจ โดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ และแบบไม่รวมศูนย์ ความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกัน แต่ยังอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงส่วนตัว

นอกจากนี้ในงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น สุรเชษฐ์ เนียมทังและไพลิน เชื้อนทา ได้อ้างถึง ลักษณะของกลุ่มการเมืองไทยในระบบการเมืองท้องถิ่นรูปเทศบาล ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นไปในแนวเดียวกันว่ากลุ่มการเมืองไทยในระดับการเมืองท้องถิ่นเป็นกลุ่มการเมืองที่เกิดขึ้นเพื่อต้องการส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล เพราะกลุ่มการเมืองดังกล่าวต้องการที่จะเข้าไปเสนอแนะและจัดการกับนโยบายสาธารณะด้วยการจัดตั้งคณะบริหารท้องถิ่นด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแค่มิเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของสาธารณะเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องการมีบทบาทเพื่อแสวงหาอำนาจทางการเมืองในระดับท้องถิ่น พร้อมทั้งเสนอบุคคลของกลุ่มเข้าครอบครองอำนาจอย่างเป็นทางการนั่นเอง

กลุ่มการเมืองในระบบการเมืองท้องถิ่นไทยรูปแบบเทศบาลนั้น (อ้างในไพลิน เชื้อนทา, 2539) ได้แสดงกิจกรรมทางการเมืองหรือกระทำหน้าที่คล้ายคลึงหรือลอกเลียนแบบมา จากพรรคการเมืองที่ปรากฏอยู่ในการเมืองระดับชาตินั้นเอง เพียงแต่ว่ากลุ่มการเมืองยังไม่สามารถจะเรียกให้เป็นพรรคการเมืองได้ เนื่องจากข้อจำกัดของพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 ที่มีบทบัญญัติลักษณะและความหมายของการเป็นพรรคการเมืองเอาไว้

ระบบเทศบาลเป็นการปกครองท้องถิ่นที่ลอกเลียนแบบมาจากกระบบรัฐสภา เน้นสถาบันนิติบัญญัติเป็นหลัก ขณะเดียวกันเป็นรูปแบบการปกครองที่ยอมรับความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากประชาชนเป็นสำคัญอีกด้วย การเน้นสถาบันนิติบัญญัติและการให้ความสำคัญต่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญขององค์การหรือกลุ่มตัวแทนของประชาชนและกระบวนการเลือกตั้งนั่นเอง ในการเมืองระดับชาติองค์กรหรือกลุ่มตัวแทนนั้นได้มาจากการเลือกสรรบุคคลลงสมัครรับการเลือกตั้งของพรรคการเมือง แต่ในการเมืองท้องถิ่น องค์กรหรือกลุ่มการเมืองนั้นเองที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว

กลุ่มการเมืองจึงเป็นองค์การทางการเมืองที่มีความสำคัญมากในระบบการเมืองท้องถิ่น เช่นเดียวกับการเมืองในระดับชาติ องค์กรที่สำคัญคือ พรรคการเมือง เพราะนอกจากจะทำหน้าที่เลือกสรรบุคคลลงสมัครเข้ารับการเลือกตั้งแล้ว ยังมีหน้าที่ต่างๆ อีกหลายประการ เช่น

1. ทำหน้าที่รวบรวมความต้องการ ข้อคิดเห็น ข้อเรียกร้อง และข้อเสนอแนะของประชาชน ในฐานะที่เป็นเสมือนตัวแทนของประชาชน
2. นำเสนอความต้องการ ข้อคิดเห็น ข้อเรียกร้อง และข้อเสนอของประชาชนเข้าสู่ระบบโดยผ่านทางสภาเทศบาลหรือคณะเทศมนตรี
3. กลุ่มการเมืองที่ไม่มีอำนาจในการบริหารหรือไม่ได้เป็นคณะเทศมนตรีต้องควบคุมดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะเทศมนตรีให้ได้ผลตามเป้าหมาย เพราะกลุ่มการเมืองเป็นเสมือนผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนที่เลือกตั้งเข้าไปด้วย
4. กลุ่มการเมืองต้องทำหน้าที่ให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน และทำหน้าที่ในการสื่อสารทางการเมืองด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

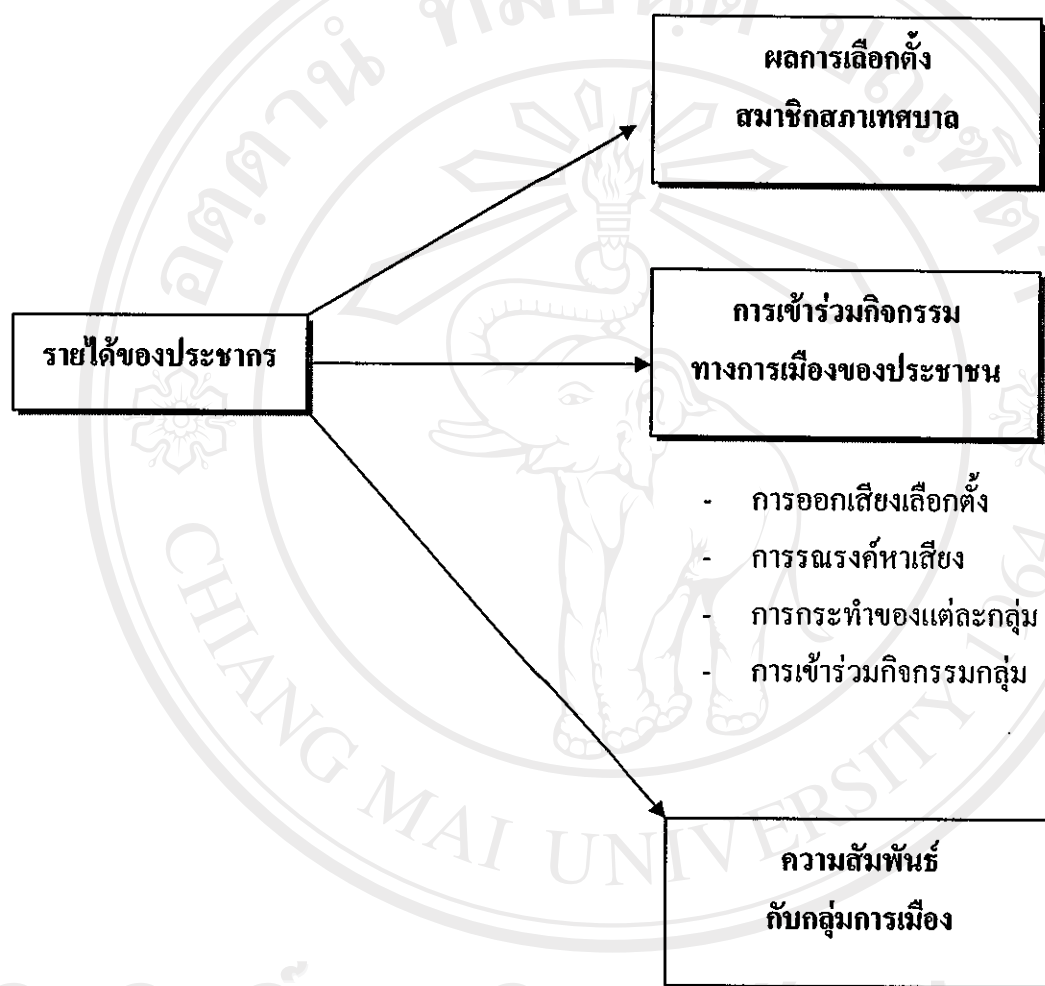
All rights reserved

กรอบแนวคิดในการวิจัย(Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดรายได้ของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้ง

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย